

**WSPÓŁCZESNE ASPEKTY
DUSZPASTERSKIEGO WSPARCIA RODZINY
NA PRZYKŁADZIE WAKACYJNYCH WCZASOREKOLEKCJI
DLA RODZIN**

Krystian Wilczyński¹

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Roman Szalachowski²

Uniwersytet Szczeciński

Wstęp

Kościół katolicki zawsze stawiał sobie za główne zadanie służbę człowiekowi poprzez szeroko pojętą ewangelizację. Szukając podstawowej płaszczyzny wykonywania tego dzieła, każdorazowo dociera się do rodziny³. Ta wspólnota jest bowiem miejscem tworzenia życia, jego rozwoju, wspierania w usamodzielnianiu, życia dojrzałego i wydającego owoce, a i ostatecznie doprowadzenia do jego szczęśliwego kresu.

Teraźniejszość ujawnia zjawiska wśród rodzin, które z perspektywy chrześcijańskiej należy uznać za bardzo niepokojące. Chodzi tu o rosnącą ilość rozwodów, małżeństw niesakramentalnych, rosnącą liczbę dzieci rodzących się poza związkami formalnymi, a także usiłowania zmiany definicji małżeństwa. W obliczu

¹ Ks. dr Krystian Wilczyński, pracę doktorską obronił na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie w 2015 roku. Adres: Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, ul. Dewajtis 5, 01–815 Warszawa; e-mail: k.wilku@wp.pl.

² Mgr Roman Szalachowski zatrudniony jest w Zakładzie Psychologii Ogólnej Instytutu Psychologii Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Szczecińskiego. Adres: 71–017 Szczecin, ul. Krakowska 69; e-mail: romasz@op.pl.

³ S. Paszkowski, *Zarys teologii praktycznej małżeństwa i rodziny*, Wrocław 2008; R. Bieleń, *Duszpasterstwo rodzin we współczesnej Polsce*, Lublin 2001.

takiego stanu Kościół nie rezygnuje z działania służącego umacnianiu więzi małżeńskich i rodzinnych i uświęcaniu rodziny⁴. W swoich działaniach duszpasterskich rozwija i proponuje liczne inicjatywy w służbie rodzinie⁵. Jedną z nowych i ciekawych form duszpasterskich jest organizowanie wspólnych wyjazdów dla całych rodzin, które można zebrać w zbiór o nazwie „wczasorekolekcje”.

Na płaszczyźnie pastoralnej ta forma oddziaływań objawiła się jako coś naturalnego i „uruchomionego” oddolnie. Odpowiedzialni za troskę pasterską przebiterzy włączyli się w tę inicjatywę, nadając jej różne kształty. Wydaje się jednak, że w każdym przypadku ideą przyświecającą inicjatorom było połączenie elementów wypoczynku, formacji duchowej i jakiejś formy pracy psychologicznej, prowadzących ostatecznie do rozwoju rodziny zgodnie z duchem Ewangelii. Według wiedzy posiadanej przez autorów organizatorzy tych wielu inicjatyw w różnych częściach Polski nie współpracowali ze sobą (jest to ponad 15 różnych środowisk zakonnych i świeckich i liczba ich rośnie). Powstały jednak podobne w metodzie sposoby wspólnego spędzania czasu przez zebrane razem rodziny. Niewątpliwie można by to uznać za ślad natchnienia Bożej Opatrzności.

Wczasorekolekcje są, w ocenie autorów, cenną propozycją duszpasterstwa familijnego, wpisującą się w mnogość innych wartościowych inicjatyw Kościoła w Polsce. Niniejszy artykuł jest w zamyśle autorów impulsem, pochodzącym z praktyki obecnego czasu, do szerszego zainteresowania się przedstawionym zagadnieniem przez specjalistów różnych dyscyplin i zespoły interdyscyplinarne.

1. Współczesna rodzina w centrum działalności Kościoła

Posoborowa odnowa Kościoła coraz wyraźniej kieruje uwagę na rodzinę jako podmiot działań duszpasterskich. W tym samym czasie obserwuje się liczne postmodernistyczne prądy, oparte na liberalizmie i relatywizmie, w myśl których instytucja rodziny nie ma kluczowego znaczenia dla rozwoju cywilizacji. Skutkiem takiego podejścia są liczne rozwody, wzrastająca liczba dzieci rodzących się w niestabilnych związkach lub poza związkami, a także mnogie problemy psychiczne wynikające z rozpadu rodzin i więzi z bliskimi. Te fakty są naturalnym przynagleniem do wysiłku wsparcia małżeństwa i rodziny. Słuszność chrześcijań-

⁴ Zob. R. Kamiński, *Troska duszpasterstwa rodzin o małżeństwo i rodzinę*, „Roczniki Pastoralno-Katechetyczne” 2 (57) (2010), s. 5–24.

⁵ A. Przybecki, *Duszpasterstwo w Polsce. Poszukiwanie nowych form obecności*, Poznań 2001.

skiej wizji rodziny zdaje się również mieć potwierdzenie w licznych badaniach psychologicznych⁶. Instytucja rodziny pośród współczesnych zawirowań etycznych i egzystencjalnych jawi się jako mocna i stała przystań rozwoju i kształtowania tożsamości każdego człowieka. Wydaje się również, że im stabilniejsza, im bardziej zgodna i szczęśliwa jest ta przystań, tym ludzie w niej żyjący mają większe szanse na bardziej harmonijny rozwój.

Kościół katolicki, ale i inne Kościoły chrześcijańskie, stoi na straży ludzkiej godności, podstawowych praw istnienia, a zwłaszcza fundamentalnego prawa do życia w rodzinie. W tym przypadku cenną dziedziną nauki jest teologia małżeństwa, „która poprzez rozum oświecony wiarą studiuje zbawczy zamysł Boga w odniesieniu do małżeństwa, w celu odkrycia takiego stylu życia, który w konsekwencji przystoi małżonkom”⁷. W myśl tej nauki Kościół stoi na straży polecenia samego Stwórcy: „Bądźcie płodni i rozmnażajcie się, abyście zaludnili ziemię i uczynili ją sobie poddaną” (Rdz 1,28). Warto zauważyć, że jest to pierwsze błogosławieństwo wypowiedziane pod adresem człowieka i że dotyczy właśnie rodziny. Temat relacji pokrewieństwa, zwłaszcza w ścisłych połączeniach między rodzicami i dziećmi, przewija się przez cały Stary Testament. Co więcej, można powiedzieć, że całe nauczanie społeczne Izraela bazuje właśnie na więziach rodzinnych. Przekonania narodu wybranego ewoluowały w miarę upływu historii, powracając do pierwotnego zamysłu Bożego, jakim było małżeństwo monogamiczne mężczyzny i kobiety, otwarte na uczestnictwie w przekazywaniu życia swoim dzieciom.

Wspomnianą postawę obiera Chrystus, zapytany o możliwość dokonania rozwodu (por. Mt 19,7). Nauczyciel odpowiada następującymi słowami, z których wystarczy w tym miejscu przytoczyć tylko początkowe: „Przez wzgląd na zatwardziałość serc waszych pozwolił wam Mojżesz oddalać wasze żony; lecz od początku tak nie było” (Mt 19,8). Wnioski z tej wypowiedzi Jezusa wydają się oczywiste. Przede wszystkim Jezus wskazuje na pierwotny zamysł (początek⁸) Boży. Jest nim trwałość relacji dwojga, pobłogosławionej przez Stwórcę. Praktyka rozwodów wynika z ludzkiego prawa stanowionego i nie mieści się w planach Bożych⁹. Istotą bowiem małżeństwa jest miłość, a ta służy zachowaniu więzi

⁶ Por. M. Płopa, *Psychologia rodziny: teoria i badania*, Kraków 2005.

⁷ A. Sarmiento, *Małżeństwo chrześcijańskie. Podręcznik teologii małżeństwa i rodziny*, tłum. P. Rak, Kraków 2002, s. 18–19.

⁸ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 1994, 1605, 1608, 1614.

⁹ Por. P. Góralczyk, *Rozwód*, w: J. Nagórny, K. Jeżyna (red.), *Jan Paweł II. Encyklopedia nauczania moralnego*, Radom 2005, s. 471.

rodziny. Ma ona różne formy i działa w różnych kierunkach: pozwala otwierać się na drugiego, pozwala udzielać się drugiemu, pozwala przebaczać i stanowi drogę wzrostu ku doskonałości. Takimi przecież słowami wprowadza św. Paweł czytelnika do opisu miłości: „Lecz wy starajcie się o większe dary: a ja wam wskażę drogę jeszcze doskonalszą” (1 Kor 12,31 i nn.). Apostoł poucza także Kolosan: „Na to zaś wszystko przyobleczcie miłość, która jest więzią doskonałości” (Kol 3,14). Zatem miłość jest tą więzią, która łączy i zachowuje całą rodzinę w relacjach pokoju¹⁰. Tak też naucza i o to zabiega Kościół katolicki.

Urząd Nauczycielski Kościoła wydaje liczne dokumenty dotyczące rodziny, których zadaniem, obok kwestii doktrynalnych, jest pomoc odpowiednim podmiotom w podjęciu działań praktycznych. Rodzina, jako instytucja i wspólnota osób, posiada w nauczaniu Kościoła najwyższy szacunek i godność¹¹. W nurt tych wielopłaszczyznowych działań wpisują się inicjatywy Kościoła w Polsce. Regułą jest, że ogólne wytyczne Magisterium Kościoła muszą zostać dostosowane do lokalnych warunków i potrzeb. Wspieranie rodziny wydaje się fundamentalną kwestią społecznego nauczania i praktyki Kościoła. Powszechnie przyjmuje się, że dobrze funkcjonująca rodzina stanowi źródło osobistej satysfakcji jej członków oraz przestrzeń wychowania dojrzałych osób zarówno w wymiarze psychologicznym, jak i religijnym i społecznym¹².

Nauczanie Kościoła katolickiego w Polsce dotyczące rodziny zostało zawarte w ostatnich latach w dwóch głównych dokumentach Konferencji Episkopatu Polski: *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin* (DDR) z roku 2003 oraz w liście *Służyć prawdzie o małżeństwie i rodzinie* (SR) z 2009 roku¹³.

¹⁰ Wypada w tym miejscu wspomnieć o pierwszym cudzie w działalności publicznej Jezusa, którego jednym z efektów było zachowanie pokoju w początkującym małżeństwie z Kany Galilejskiej (por. J 2,1–11). Potwierdza on szczególną wartość rodziny, która jest bliska sercu samego Zbawiciela.

¹¹ Jan Paweł II nazywa rodzinę „prawdziwym sanktuarium życia”, co stanowi o rzeczywistości absolutnie świętej i nienaruszalnej, a nawet w pewnym sensie Boskiej. Por. Jan Paweł II, *Encyklika „Evangelium vitae”*, 1995, 92.

¹² *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1657; Sobór Watykański II, *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”*, 52, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekrety, deklaracje*, Poznań 2002, s. 568–569.

¹³ Należy pamiętać, że dyrektoria i listy ze wskazaniem nie mają na celu precyzowania planów działania ani przedstawiania wypracowanych metod w sposób szczegółowy.

2. Wczasorekolekcje jako nowa metoda posługi rodzinom

Teologia rodziny patrzy na tę wspólnotę zawsze jako na zbiór osób we wzajemnych relacjach i dynamizmie, posiadający własną tożsamość¹⁴. Choć tym, co łączy poszczególnych członków rodziny, jest miłość o różnych odcieniach: ojcowska, macierzyńska, synowska, braterska itp., to przede wszystkim chodzi o utworzenie między sobą przyjaźni¹⁵. Ona właśnie buduje komunie międzyosobową, sięgającą dalej niż wspólnota więzów krwi¹⁶.

Magisterium Kościoła podkreśla konieczność działań odnoszących się do węższego grona członków rodziny, dając ich przykłady, takie jak: wzmacnianie więzi małżeńskiej, troska rodziców o wiarę ich dzieci, katechizacja małżonków, przyjmowanie sakramentów świętych, udział w ruchach i stowarzyszeniach kościelnych¹⁷.

Wyszczególnienie członków rodziny i ich potrzeb duszpasterskich domaga się również szerszego i całościowego wsparcia rodziny, a mianowicie takiego, które uwzględnia integralny wzrost całej rodziny. W tę przestrzeń doskonale wpisują się wczasorekolekcje jako jedna z możliwych zachęt „wobec intensywnych działań wielu instytucji, dalekich od chrześcijaństwa, by «zdobyć» współczesnego człowieka przez podanie mu atrakcyjnej oferty spędzania wolnego czasu”¹⁸. Oczywiście nie chodzi o stanowienie konkurencji czy wyścig o „klienta” – mówiąc językiem rynkowym. Podejmując się takiego zadania, trzeba mieć na tyle zachęcającą metodę zajęcia się rodziną, żeby była w stanie „przebić” wesołe miasteczka, wakacje w odległych miejscach, wyjścia do kina, całe dni spędzone w hipermarkecie, godziny przed komputerem, spotkania sąsiedzkie przy grillu,

¹⁴ R. Kamiński (red.), *Teologia pastoralna*, t. 1: *Teologia pastoralna fundamentalna*, Lublin 2000; tenże (red.), *Teologia pastoralna*, t. 2: *Teologia pastoralna szczegółowa*, Lublin 2002.

¹⁵ Por. A. Sarmiento, dz. cyt., s. 420.

¹⁶ „[Kapłan] zawsze powinien widzieć poszczególne osoby w kontekście ich małżeństwa i rodziny, jako wspólnoty życia i miłości, prowadzącej do zbawienia” (DDR 51). Słusznie zauważa się tu odrębność osób w rodzinie, jak również ich funkcje dla utrzymania tej wspólnoty. Dalej, w tym samym punkcie, można przeczytać: „Rodzina usiłująca żyć wiarą, trwać w Chrystusie i Kościele [...] powinna znać wysiłki, jakie czyni Kościół, diecezja i parafia dla jej dobra. Powinna następnie otworzyć się na te działania i usiłować z nich skorzystać” (tamże).

¹⁷ Prawdą jest, że małżonkowie, dzieci, rodzeństwo, narzeczeni, seniorzy, wdowy i wdowcy, będąc częścią jednej rodziny, posiadają swoje specyficzne potrzeby duszpasterskie. Dyrektorium wskazuje dwie metody duszpasterskiego oddziaływania na całą rodzinę jednocześnie. Dokument wspomina o domowych wizytach duszpasterskich (tzw. kolędach) i o pielgrzymkach dla rodzin. Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*, Warszawa 2003, nr 52–59.

¹⁸ Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*, nr 59.

tydzień leżenia przy hotelowym basenie w ciepłych krajach, zajęcia kulturalne w świetlicy osiedlowej i inne.

W tym kontekście należy zauważyć nie tylko rodziny wierzące i praktykujące, ale i pozostałe, żyjące w parafii: praktykujące nieregularnie, nieczujące więzi wspólnotowej na tyle, żeby wybrać spędzanie czasu wolnego razem i do tego w klimacie religijnym. Można w tym miejscu postawić pytanie: czy istnieją takie metody, które skutecznie pomagałyby troszczyć się o każdą rodzinę, w różnej sytuacji duchowej, materialnej, obyczajowej? Odpowiedź jest, sądząc po wielu ciekawych inicjatywach organizowanych przez różne podmioty duszpasterskie, następująca: takie metody istnieją. Jedną z nich z całą pewnością są wczasorekolekcje.

Czternastoletnie doświadczenie organizowania tego typu aktywności pokazuje, że wczasorekolekcje są bardzo ciekawym i bardzo skutecznym działaniem pastoralnym. Zapewniają one efektywne i jednoczesne zajęcie się każdym z członków rodziny, bez konieczności opuszczania tego grona. Metoda ta opiera się bowiem na relacjach rodzinnych, wspartych opieką duchową, psychologiczną i zwyczajną rekreacją. W swej istocie umożliwia się rodzinie bycie ze sobą w sposób uporządkowany tak w sferze ciała, jak w sferach duszy i ducha. Dlatego wczasorekolekcje są dostępne dla każdej rodziny szukającej harmonii życia, bazującej na tworzonych relacjach. A chrześcijański charakter spędzanego czasu wolnego stanowi dla każdego pewną drogę rozwoju na wszystkich płaszczyznach życia: osobistej, małżeńskiej, rodzicielskiej, młodzieżowej, dziecięcej.

3. Narzędzie działań dla duszpasterzy

Podejście teologii rodziny jednoznacznie wskazuje, że „miłość i wspólnota, jakie mają przeżywać jej członkowie, nabierają charakteru znaku i przejawu jedności i komunii Kościoła”¹⁹. Ta jedność w skali mikro wpływa i ukazuje jedność Kościoła w skali makro: „Duszpasterstwo rodzin nie jest bowiem jedynie jednym z elementów, który miałby od czasu do czasu pojawić się w posługiwaniu duszpasterskim, lecz istotnym rysem, który w tym posługiwaniu musi być zawsze i wszędzie obecny”²⁰. Troska o duchowy wzrost rodzin jest więc priorytetem działań Kościoła.

¹⁹ A. Sarmiento, dz. cyt., s. 421.

²⁰ Konferencja Episkopatu Polski, *Służyć prawdzie o małżeństwie i rodzinie*, Łomża 2009, nr 82.

W świetle tego stwierdzenia znajdujemy w liście *Służyć prawdzie i rodzinie* następujące słowa:

Wzywając do odpowiedzialności za małżeństwo i rodzinę, na pierwszym miejscu chcemy się zastanowić, co Kościół może uczynić, aby lepiej i skuteczniej wypełniać swe posłannictwo pod tym względem. Równocześnie pragniemy zaprosić wszystkich ludzi dobrej woli do współpracy z nami w tej służbie. Jesteśmy świadomi, że jakość życia małżeńskiego ostatecznie zależy również od jakości wiary małżonków. Zastanawiamy się zatem, jak można skuteczniej budzić, rozwijać i ugruntowywać wiarę w rodzinach. Wiara bowiem znacząco ułatwia budowanie komunii małżeńskiej i podejmowanie wspólnomyślnych współpracy z Bogiem w rodzeniu i wychowaniu dzieci. Wiara pomaga również wprowadzić równowagę między „mieć” a „być” i dojść do umiaru w pracy zawodowej²¹.

Wzywając do wspólnej pracy na rzecz kościoła domowego i Kościoła powszechnego, pasterze Kościoła w Polsce zapraszają do współpracy „wszystkich ludzi dobrej woli”²².

W tym duchu szczególnie cennymi inicjatywami są te, które nazwać można „oddolnymi”. Wypływają one bowiem z potrzeb samych zainteresowanych, co powoduje ich większą atrakcyjność, skuteczność i recepcję. Propozycje skonsultowane z pasterzami Kościoła, przy ich asystencji, przynoszą obfite owoce. Dowodem na to są liczne ruchy i stowarzyszenia duszpasterskie, w istocie założone i prowadzone przez wiernych świeckich, a moderowane przy udziale duszpasterzy²³.

Troska o osoby czynnie żyjące w Kościele nie powinna przysłonić potrzeb rodzin będących poza Kościołem, co często nie jest wynikiem ich złej woli. Ewangelizacja takich podmiotów jest także ważnym zadaniem Kościoła. Wczasorekolekcje umożliwiają dobre zajęcie się tymi przestrzeniami działań duszpasterskich, przy użyciu zwykłych codziennych środków, takich jak katecheza, świadectwo życia prawych rodzin katolickich i przebywanie w ich towarzystwie.

²¹ Tamże, nr 80.

²² Specyficzna sytuacja liczego duchowieństwa w pewnym sensie utrudniała dojście świeckich do możliwości decydowania o sobie. Znaki czasu wydają się jednoznacznie wskazywać na niezastąpioną rolę wiernych żyjących w świecie, szczególnie tych zakładających rodziny. Nie chodzi tu o konkurowanie czy wypieranie duchownych, ale o wzajemną służbę zgodnie ze swoim stanem życia. Wczasorekolekcje dają dogodną możliwość ku temu.

²³ Por. *Kodeks Prawa Kanonicznego*, Poznań, 2008, kan. 323 §§ 1, 2.

4. Ewangelizacja rodziny i przez rodzinę

Skuteczność duszpasterską wczasorekolekcji da się zaobserwować (w czasie ich trwania) chociażby podczas wspólnych wycieczek plenerowych. Małżonkowie mają szansę na bycie ze sobą, okazywanie troski o swoje dzieci, o potrzeby współmałżonka. Z kolei dzieci obserwują rodziców i poprzez modelowanie, wynikające z psychologicznego prawa społecznego uczenia się, „nasiąkają” dobrym wzorcem i naśladują ich postawy. Przebywając w gronie innych podobnych rodzin, swobodniej podejmuje się rozmowę i znajduje wsparcie u tych, którzy również mają osobiste doświadczenie w budowaniu wzajemnych relacji i wychowaniu dzieci²⁴. Często po 2–3 dniach zawiązują się relacje między rodzinami, owocujące wspólnymi spotkaniami poza punktami programu, rozmowami podczas spacerów, wycieczek czy spędzaniem wolnego czasu w miejscu zamieszkania. Naturalnie owocuje to poczuciem pogłębiania wzajemnych więzi, o czym zaświadcza wielu uczestników tej formy wyjazdów wakacyjnych.

Doświadczenie wczasorekolekcji pokazuje również inne błogosławione owoce takiego wspólnego przebywania ze sobą. Otóż wspólnoty rodzinne o różnym poziomie duchowym i różnych warunkach środowiskowych, przebywając w gronie sobie podobnych, łatwiej podejmują pracę nad kondycją własnej rodziny. Powszechnie wiadomo, że praca nad sobą przynosi owoce także pozostałym²⁵. W dowód tego warto przywołać cenne świadectwo jednego z uczestników o tym, że od czasu ich pierwszych wczasorekolekcji (trzy lata wcześniej) znacznie ograniczyła się liczba kłótni i sporów małżeńskich. Zmiana oceniana pozytywnie przez małżonków utrzymała się przez kolejne lata i stała się nową, trwałą rzeczywistością tego małżeństwa. Taki właśnie efekt inicjatorzy mieli w zamyśle. To tylko jeden z wielu dobrych sygnałów.

Ważnym elementem duchowej pracy nad sobą jest uczestniczenie we wspólnych modlitwach, liturgiach i konferencjach o charakterze religijnym. To dobre przypomnienie sobie o potrzebach własnego ducha, realizowanych w Kościele. W tym kontekście ma rację ten, kto uważa, że jednym z najcenniejszych doświadczeń ludzkich jest poczucie bycia potrzebnym. Wspólne dzieło ludu Bożego, angażujące każdego w możliwy dla niego sposób, pozwala poczuć się częścią wspólnoty

²⁴ W teologii rodziny podkreśla się humanizacyjną funkcję, także mającą wpływ w spektrum wspólnot międzynarodowych, zaczynającą się od budowania relacji w ramach jednej rodziny w koherencji z innymi rodzinami. Por. A. Sarmiento, dz. cyt., s. 426.

²⁵ Por. SP 129–133. O ewangelizacji innych rodzin przez wiarę własnej rodziny zob. A. Sarmiento, dz. cyt., s. 430–432.

Kościoła. Takie możliwości daje liturgia, a szczególnie Eucharystia²⁶. Rodziny podczas wczasorekolekcji angażują się w jej przygotowanie: wykonują czytania i śpiewy, posługują muzycznie, niosą dary. Chłopcy służą przy ołtarzu, wielu chętnie zaczyna w ten sposób posługę ministranta, którą kontynuują w swoich parafiach. Pomysłów na uczynienie Eucharystii „swoją” jest oczywiście bardzo wiele. W tym zakresie większość współczesnych rekolekcji dla rodzin robi to podobnie.

Liturgia jest wspierana przez inne modlitwy, jak choćby przez modlitwę przed posiłkiem i po nim, czy na początek i koniec dnia. Spośród nich podczas wczasorekolekcji organizowanych w środowisku salezjańskim bardzo udane okazało się wykorzystanie metody *lectio divina*. Ta forma obcowania ze Słowem Bożym, zastosowana w ramach modlitwy porannej, pochłonęła uczestników do tego stopnia, że nie przeszkadzała im wczesna godzina. Wielu z nich czekało na nią ze szczególnie pozytywnym nastawieniem. Rodzicom udawało się wstać wcześniej, wyszykować i wyprawić dzieci na ich osobne modlitwy, po czym chętnie sięgali głębi duchowego sensu Pisma Świętego. Były to spotkania bardzo „pustynne”, osobiste (natura *lectio divina* wymaga ciszy, stąd dzieci w tym czasie miały swoje spotkanie modlitewne) i w ocenie uczestników dające odczuwalny wzrost duchowy. Wszystkie inne modlitwy odbywały się w gronie całych rodzin. Uważa się, że umocnienie duchowe rodziców owocuje pozytywnie dla całej rodziny i ten pozytywny wpływ duchowych doświadczeń pojawiał się w relacjach zarówno małżonków, jak i niektórych dzieci.

Niejednokrotnie praktyki duchowe w okresie wczasorekolekcji stanowią pierwsze albo nowe doświadczenie wspólnej osobistej modlitwy małżonków o różnym stażu. Cenna jest też możliwość rozmów z księdzem w każdej chwili dnia – pozostawanie z nim w pewnej zażyłości, pozwalającej pokonać wiele oporów i otworzyć się na wspólne poszukiwania prawdy o Bogu i świecie. Zdarzają się też świadectwa spowiedzi po latach, będących przełomem w podjęciu decyzji o nawróceniu i podjęciu chrześcijańskiej drogi życia rodzinnego.

Znalezieniu sensu życia we wspólnocie Kościoła pomaga również poznawanie w przystępny sposób różnych tematów dotyczących wiary i doktryny katolickiej. Odbywa się to w bloku zajęć „dla ducha”, poprzez konferencje i warsztaty tematyczne. Pozwalają one szerzej ująć temat dotyczący życia wiarą w codzienności. Zwykle na dane wczasorekolekcje obiera się jeden ogólny temat, opraco-

²⁶ Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Służyć prawdzie o małżeństwie i rodzinie*, nr 86–90.

wany fragmentami na każdy dzień. Nie jest to bynajmniej „suchy wykład”, gdyż uczestnicy mają możliwość zadawania pytań, włączania się w dyskusje, dzielenia się swoimi spostrzeżeniami. Choć konferencje adresowane są głównie do dorosłych, zdarza się, że i starsze dzieci przychodzą posłuchać elementów tej nietypowej katechezy. W opinii tych nastolatków widok swoich rodziców w charakterze słuchaczy lub wypowiadających swoje zdanie jest cennym doświadczeniem.

Jako że małżeństwo jest podstawową relacją w rodzinie, organizatorzy salezjańskich wczasorekolekcji zaproponowali wyjazdowy dzień skupienia dla małżonków, który zwykle trwa około 8 godzin. W tym czasie dzieci pozostają z opiekunkami i realizują swój program. Rodzice mają okazję побыć sami, a prowadzeni przez poszczególne aktywności tego dnia, skupiają się na swoim związku miłości. Jest to czas szczególnego działania łaski Bożej, a zwykła „wolność” od dzieci daje możliwość zajęcia się sobą. W tym dniu odbywa się także modlitwa wstawiennicza za małżeństwa i ich rodziny. Zgodnie ze świadectwami uczestników to upraszanie błogosławienia każdorazowo stanowi cenne przeżycie wewnętrzne.

Odkrywanie duchowości rodzinnej podprowadza małżonków do ważnego i doniosłego momentu wczasorekolekcji, jakim jest odnowienie ślubów sakramentalnych. Odbywa się to podczas Eucharystii w ostatnim pełnym dniu pobytu. Członkowie rodzin, w miarę możliwości, ubierają się odświętnie, aby prawdziwie celebrować tę chwilę. Tymczasem dzieci przygotowują niespodziankę dla odnowionych sakramentalnie rodziców. Cały taki dzień przebiega w atmosferze jubileuszu. Natomiast wieczorem organizowane jest spotkanie, na którym w atmosferze bardziej romantycznej niż zwykle odbywają oni swoją małżeńską randkę.

Skoro w przedsięwzięciu mogą uczestniczyć też małżeństwa niesakramentalne, pojawia się pytanie, jaką duchową propozycję wczasorekolekcyjną adresuje się do nich. Obserwacja i rozmowa z takimi parami prowadzi do wniosku, że przebywanie pośród małżeństw sakramentalnych stanowi pobudzenie do szukania własnej drogi nawrócenia. Udział w nabożeństwach i modlitwach otwiera ich na działanie Słowa Bożego, wzbudza tęsknotę za komunią z Bogiem do tego stopnia, że podejmują działania na rzecz jej przywrócenia. Choć nie jest to łatwym procesem, to jednak z każdym następnym spotkaniem dla ducha postępują w wypełnianiu Jezusowego polecenia: „Nawracajcie się i wierzcie w Ewangelię” (Mk 1,15). Wczasorekolekcje są więc dobrą metodą posługi duszpasterskiej także dla małżeństw niesakramentalnych. Nie akcentują doraźnego wsparcia w trudnościach życia, ale wskazują realną drogę ich pokonania, nie są moralizowaniem, ale gło-

szeniem zmartwychwstałego Jezusa, który jest Drogą, Prawdą i Życiem w każdej sytuacji. Relacja jednej z par potwierdza, że wzmaga się ból tęsknoty za Komunią Świętą do tego stopnia, że staje się on uzdrawiający i motywujący do jak najszybszego podjęcia właściwych decyzji i działań. W gruncie rzeczy nie jest to żadna inna droga nawrócenia od tej, którą podążają wszyscy grzesznicy. Posługa pasterska w takim sposobie jest powinnością kapłana, ale i całego Kościoła: „Pasterz, który rozumie i wierzy w misterium swego powołania, będzie zatem z bojaźnią Bożą wystrzegał się jakichkolwiek kompromisów ze światem, jasno i jednoznacznie zwiastował mu całą prawdę i z miłością, w imię odpowiedzialności, wzywał do nawrócenia”²⁷. Siła doświadczenia wczasorekolekcji polega właśnie na postawie przyjęcia człowieka w jego godności i grzeszności i poprzez relacje przyjaźni i głoszenie kerygmatyczne Dobrej Nowiny towarzyszenie każdemu na drodze rozwoju.

Nie sposób przywołać całości duchowego bogactwa wczasorekolekcji. Jeśli jednak przyjąć za miarę dzieła Bożego ewangeliczne kryterium „Po owocach ich poznacie” (Mt 7,16), to z całą pewnością należy uznać wczasorekolekcje za natchnione Duchem Bożym. Uczestnicy potwierdzają zadowolenie i doświadczenie rozwoju w różnych aspektach i wielu z nich wraca ponownie na wczasorekolekcje w kolejnych latach.

5. Metoda wczasorekolekcji

Metoda, którą posługują się organizatorzy wczasorekolekcji z różnych grup i wspólnot, może być opisana w trzech punktach: (1) relacja, (2) rekreacja i (3) formacja.

Aspekt relacji jest przeżywany dzięki tworzonej atmosferze, opartej na autentycznych więziach międzyludzkich, nacechowanych życzliwością i przyjaźnią. Powroty na wczasorekolekcje są podyktowane między innymi chęcią przebywania w klimacie przyjaźni, ale też ze względu na konkretnych ludzi: księdza, siostrę czy inne rodziny. Jest to ważny element, gdyż jak pokazaliśmy, więzi stworzone przy udziale wczasorekolekcji są często trwałe i przyjmują ramy pewnego osobliwego środowiska. Uczestniczące w nich osoby zaczynają się w nim poruszać, a to ma znaczenie dla ich późniejszego życia.

²⁷ Tamże, nr 84.

Aspekt rekreacji jest podnoszony we współczesnym świecie jako czas ode-rwania się od codzienności, spotkania z naturą i bycia w gronie rodziny i przy-jaciół. Podczas wczasorekolekcji odpoczynek w każdej z prezentowanych grup jest nieco inny: czasem bardziej zorganizowany, a czasem zupełnie pozostawiony wolnej decyzji każdej rodziny. Zwolnienie tempa życia i wspólne przeżywanie każdej chwili w sposób spokojny, radosny, żywiołowy, czy jeszcze inny, daje rodzinom niezapomniane przeżycia i pogłębia ich więzi psychiczne.

Aspekt formacji jest również niezbędnym elementem, który daje nową wie-dzę, nowe doświadczenie wiary i głębsze poznanie Boga razem z rodziną. To wspólne doświadczenie jest elementem odkrywania i pogłębiania rozumienia swojej osobistej i rodzinnej historii zbawienia. Dla dzieci ma ono wymiar two-rzenia pewnego modelu dla życia, poprzez patrzenie na rodziców praktykujących wiarę i poprzez „wędrówkę” na drodze programu formacyjnego razem z innymi dziećmi. Praktykowanie wiary w gronie najbliższej rodziny jest bardzo cen-nym i wiarygodnym doświadczeniem autentyczności rodziców w relacji z Bogiem. Zawiera to również w sobie element inicjacji i pogłębienia osobistej relacji dzieci do Boga.

Podsumowanie

Podsumowując, należy podkreślić prostotę koncepcji wczasorekolekcji, które odbywają się w atmosferze zwykłego przebywania ze sobą. W omawianej metodzie akcent położony jest na równowagę aspektów duchowych, psycholo-gicznych i rekreacyjnych. Można powiedzieć, że każdy członek rodziny wzrasta całym sobą: ciałem przez sport, spacer i rekreację; duszą przez porządkowa-nie swojego wnętrza i prace warsztatowe o charakterze psychologicznym; oraz duchem poprzez nawiązywanie relacji z Bogiem, słuchanie słowa Bożego, sakra-menty święte, modlitwę. Wszystko to odbywa się wśród bliskich, przy użyciu najprostszych środków, z natychmiastową możliwością ich zastosowania podczas codziennych zajęć.

Kluczowym elementem sukcesu wczasorekolekcji, w opinii uczestników i organizatorów, jest stworzona atmosfera przyjaźni i zaufania, a także połącze-nie aspektów wypoczynku z elementami formacyjnymi. Atrakcyjność tej formy wynika, w opinii wspomnianych osób, także z faktu stosunkowo krótkiego czasu ich trwania (7–9 dni – od weekendu do weekendu), co daje możliwość wykorzy-stania części urlopu na inne aktywności.

Z perspektywy psychologicznej i pastoralnej kluczowymi elementami skuteczności jest prostota i elastyczność formy i życzliwa relacja prowadzących z uczestnikami, której znakomitym wzorem, przykładem i inspiracją jest pedagogia św. Jana Bosco i metoda przeżyciowa rekolekcji sługi bożego Franciszka Blachnickiego.

Na uwagę zasługuje również fakt równoległego zaistnienia podobnych form w różnych częściach Polski, co zostało pokrótce już opisane. Zmieniające się czasy spowodowały nowe wymagania i konieczność redefinicji potrzeb współczesnych rodzin. To z kolei zostało odczytane i podjęte przez różne środowiska i jest wypróbowywane w praktyce. Wydaje się, że forma wczasorekolekcji znalazła już trwałe uznanie i jej wzrastająca popularność jest dobrym zwiastunem skuteczności omawianej metody. Elastyczność formuły wczasorekolekcji i możliwość zaadaptowania jej do różnych ruchów, wspólnot i działań parafialnych może okazać się znacząca w dalszym rozwoju i popularyzacji tej metody. Niewątpliwie rozwój wczasorekolekcji domaga się bardziej pogłębionej refleksji teoretycznej i empirycznej. Niemniej autorzy mają nadzieję, że nawet tak krótkie opracowanie może przyczynić się do popularyzacji podjętego tematu, inspirując innych badaczy i praktyków do sięgnięcia po omawianą metodę i dalszy jej rozwój.

Bibliografia

- Bieleń R., *Duszpasterstwo rodzin we współczesnej Polsce*, Lublin 2001.
- Jan Paweł II, *Encyklika „Evangelium vitae”*, Poznań 1995.
- Kamiński R. (red.), *Teologia pastoralna*, t. 1: *Teologia pastoralna fundamentalna*, Lublin 2000.
- Kamiński R. (red.), *Teologia pastoralna*, t. 2: *Teologia pastoralna szczegółowa*, Lublin 2002.
- Kamiński R., *Troska duszpasterstwa rodzin o małżeństwo i rodzinę*, „Roczniki Pastoralno-Katechetyczne” 2 (57) (2010).
- Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 1994.
- Kodeks Prawa Kanonicznego*, Poznań 2008.
- Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*, Warszawa 2003.
- Konferencja Episkopatu Polski, *Służyć prawdzie o małżeństwie i rodzinie*, Łomża 2009.
- Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, Poznań 2002, s. 568–569.
- Nagórny J., Jeżyna K. (red.), *Jan Paweł II. Encyklopedia nauczania moralnego*, Radom 2005.

Paszkowski S., *Zarys teologii praktycznej małżeństwa i rodziny. Skrypt dla studentów*, Wrocław 2008.

Plopa M., *Psychologia rodziny: teoria i badania*, Kraków 2005.

Przybecki A., *Duszpasterstwo w Polsce. Poszukiwanie nowych form obecności*, Poznań 2001.

Sarmiento A., *Małżeństwo chrześcijańskie. Podręcznik teologii małżeństwa i rodziny*, Kraków 2002.

WSPÓŁCZESNE ASPEKTY DUSZPASTERSKIEGO WSPARCIA RODZINY NA PRZYKŁADZIE WAKACYJNYCH WCZASOREKOLEKCJI DLA RODZIN

Streszczenie

Zmieniające się czasy są zawsze nowym wyzwaniem dla duszpasterzy i rodzin, aby adekwatnie odpowiadać na potrzeby poszczególnych członków i całych rodzin, dzieci i rodziców. Wczasorekolekcje są jedną z nowych i owocnych odpowiedzi, wpasowujących się w potrzeby współczesnej rodziny. Zawierają w sobie trzy aspekty: (1) relacja, (2) rekreacja i (3) formacja. Odpowiednie, elastyczne wyważenie tych elementów stanowi atrakcyjną i skuteczną formułę dla całych rodzin, co zostało już wykazane w doświadczeniu wielu grup w Polsce.

Słowa kluczowe: wczasorekolekcje, rekolekcje dla rodzin, rekreacja, formacja rodzin, nowa ewangelizacja, duszpasterstwo

CONTEMPORARY ASPECTS OF PASTORAL SUPPORT FOR FAMILIES BASED ON HOLIDAY RETREATS

Summary

The changing times are always a new challenge for pastors and families to adequately respond to the need of individual member of family and indeed whole families, children and parents. Holiday retreat is one of a new and effective ways to respond to the needs of a modern family. They embody three elements: 1. Relation, 2. Recreation and 3. Formation.

There is already some evidence derived from an experience of many groups in Poland supporting a statement that suitably balancing all three aforementioned elements is an attractive and effective formula for whole families.

Keywords: holiday retreat for families, recreation, family formation, new evangelisation, pastoral

Translated by Renata Towlson

